

A Bécsi Magyar Újság 1919. október — 1923. december

„Régi axióma, hogy az, ki a haza mocskait palástolja, a haza fénypontjait piszkolja be; valamint a bűn leplezője mindig erényt sújt.”

SZÉCHENYI ISTVÁN

Az 1919 októberében indult *Bécsi Magyar Újság* élete első, három hónapos szakaszában még nem sorolható a progresszív, emigráns lapok sorába. (1919. november 1-én indult Bécsben *Az Ember* Göndör Ferenc szerkesztésében, mely elsőként ostorozta a magyarországi fehérterrort. Mindössze két munkatársa volt ekkor, Diószeghy Tibor és Hajnal Jenő, akinek cikkeivel később sűrűn találkozunk a BMU hasábjain.) A BMU 1920 februárjáig a polgári lapoktól semmiben el nem tért. Konstadt Richárd szerkesztésében nap nap után közölte a híreket. Elsősorban a politikai kérdések — a békekötés, az antant, a Tiszagyilkosság, az osztrák helyzet, Bécs nyomora — foglalják le hasábjait, kulturális téma alig fordul elő, a szépirodalom teljesen hiányzik belőle. Ami politikai profilját illeti, azt nyugodtan nevezhetjük szélsőjobboldalinak. A november 1-i *Renner doktor* című vezércikkben az „orosz métely”, „orosz barbárság”; 4-én, Noske nyilatkozatában „az orosz és magyar rémuralom” kifejezés szerepel, 6-án közzétették Clémenceau strassburgi beszédét „a bolsevista terrorról”, 26-án Lenin-ellenes vezércikket közöltek.

Hasonló felfogásban számol be a lap a hazai helyzetről. A november 18-i szám üdvözlöi a nemzeti hadsereg ünnepi bevonulását Budapestre; együttérzéssel kommentálják a Huszár Károly-féle kabinet „keresztény-nemzeti” irányát; a hazai letartóztatásokat, Korvin Ottó perét, a „Lenin-fiúk” elfogását.

1920. január 1-től a fejlécen Róna Lajos neve áll kiadó-szerkesztőként, a felelős szerkesztő továbbra is Konstadt Richárd.

1920. február 13-án, a 37. számtól — teljes a *fordulat balra*. S bár a régi felelős szerkesztő neve rajta marad a lapon, a főszerkesztő e számtól kezdve dr. Lázár Jenő (azelőtt a *Pester Lloyd* munkatársa). A kiadóhivatalt Barna Sándor vezette, ő finanszírozta a lapot (a koncepciók perék idején a börtönben halt meg Budapesten mint volt argentinai állampolgár).

1920 őszétől Bölöni György a lap helyettes főszerkesztője, a közgazdasági rovatot júniustól Frank László vezette.

1923. február 1-én Jászi Oszkár lett a főszerkesztő. A BMU és a hazai illegális párt szinte az első perctől kezdve kialakította a szoros kapcsolatot, ez tette lehetővé, hogy a lap frissen reagáljon minden jelentős eseményre. Hírül adták, hogy Lloyd George Moszkvában fog Leninnel tárgyalni a békéről, közlik Lenin nyilatkozatát. Sorra-rendre követik egymást a magyarországi ordasvilágot leleplező, támadó cikkek, hiteles dokumentumok, meggyőző érvelések. Sorozat indult *Bizonyítékok, akták, levelek a Friedrich-jury asztalára* címmel. Február 22-én jelentkezik a BMU hasábjain első ízben Gábor Andor *Ki sír?* című versével, s ezután szinte minden számban ott állnak fegyverként versei és éles iróniával átítatott publicisztikai írásai (*Horthy, Dal a vérről, Az örültek orszá-*

gából, *Magyar szavak*). Folytatásokban közölték „H.H.H.” című sorozatát (Hitvány Hóhér Hazudsz, He is a Hungarian Gentleman, Hohenzollern, Habsburg, Horthy). Gábor Andor méltó társa Halmi József, aki könyveiben (*Hajmáskér*) és a BMU hasábjain közölt kitűnő riportjaiban hívta fel a világ figyelmét a magyarországi borzalmakra.

A lap többször visszatér a Somogyi—Bacsó gyilkosságra; konkrét adatokat közöl a különítményesek akcióiról (*Ostenburg a parlamentben, Prónay-vitézek újabb hőstettei, Héjjasék rémuralma, A hajmáskéri vizit — Mr. Wedgewood és társai figyelmébe! Héjjasék vérfürdője, Darutoll és kakastoll, Orgovánny*). Áprilisban indult a Magyar bírák arcképcsarnoka — sorozat Balogh, Surgoth („a vérbíró”), Váry Albert portréjával. A június 9-i szám *Új harc kezdete* című vezércikkének írója megállapítja: a magyar féhérterror olyan fokot ért el, hogy a nemzetgyűlésen Apponyi kénytelen volt kijelenteni: ő és a komoly politikusok nem azonosítják magukat azzal, ami Magyarországon történik.

Az év második felében még erőteljesebbé válik a BMU hangja. Gábor Andor július 1-én ismerteti Halmi József *Fekete könyvét*, a további számokban pedig egymást követik azonos című cikkei, de itt a könyv szó helyén *könnny*. . . szerepel. A szerzői névsor egyre bővül. Antal Sándor, Balázs Béla, Berény Róbert, Bíró Lajos, Bölöni György, Bródy Ernő, Fényes Samu, Halmi József, Jászi Oszkár, Kassák Lajos, Kóhalmi Béla, Németh Andor, Szende Pál, Szucsich Mária, különböző műfajú, de azonos alapeszméket hordozó írásaival találkozunk.

„Az emigráció sajtója ezekben a hetekben a magyarországi gazdasági és belpolitikai káosz tükrét tartotta a világ közvéleménye elé, s a munkásság nemzetközi akciójának legfontosabb hírforrása volt. A *Bécsi Magyar Újság* haladt az élen. A Magyarországról egyre áramló menekültek naponta, sőt óránként látták el a lapot értékes információkkal, de a budapesti napilapok szerkesztőségeiben ülő baloldali újságírók is módját ejtették, hogy a legújabb hiteles híreket eljuttassák az országon kívül küzdő kollégákhoz. A KMP illegális futárai utazgattak Bécs és Budapest között, s ha egyikük-másikuk lebukott, azonnal akadtak áldozatképz elvtársak, akik vállalták a kockázatot. Így nem volt csoda, hogy az ellenforradalmi kormány pillanatnyilag legveszélyesebb ellenfelének a Bécsi Magyar Újságot tartotta, és egyre nagyobb fejtörést okozott az illetékeseknek, hogyan fojthatnák meg ezt a lapot.” — írta visszaemlékezésében Frank László.¹

A BMU csomagjai közé eleinte sikerült becsempészni a Bécsben, 1920. június 30-án indult *Proletár* számait, majd Csehszlovákián keresztül Magyarországra, illegális terjesztőkhöz eljuttatni.

A BMU kezdettől fogva szemet szúrt a kurzus urainak, mindent elkövettek megkaparintására. Hogy ez nem sikerült, tanúsítja a lap minden közleménye. Két ízben tettek közzé *Nyilatkozatot*:

„Hetek óta híre jár Bécsben annak, hogy a Bécsi Magyar Újság tulajdonost cserélt és fehér kézre került. Ezzel szemben a Bécsi Magyar Újság szerkesztősége kijelenti a következőket:

A Bécsi Magyar Újság részvényeit a régi tulajdonostól valóban új tulajdonos vette át. Hogy ki a Bécsi Magyar Újság részvényeinek bármikori birtokosa, az a Bécsi Magyar Újság olvasói számára azért lehet mellékes, mert a Bécsi Magyar Újság szerkesztősége számára is tökéletesen mindegy. A Bécsi Magyar Újság a Fehér Terror Horthyországa ellen harcolt, minden rendelkezésére álló eszközzel. Ezentúl is árnyalatnyi változás nélkül ugyanezt fogja tenni, mert a Bécsi Magyar Újság részvényeinek új tulajdonosa éppúgy nem szólhat bele a Bécsi Magyar Újság szerkesztésének szellemi részébe, ahogy ezt a régi tulajdonos sem tehetette.

¹ FRANK László: *Café Atlantis*. Bp. 1963, Gondolat. 63. l.

Mindaddig, míg a Bécsi Magyar Újság szerkesztősége ugyane helyen ennek az ellenkezőjét ki nem jelenti — s ha szükség lesz rá, meg fogja tenni — a Bécsi Magyar Újság célja, hangja, szelleme és tisztessége nem változik.

Bécs, 1920. július 15.

A Bécsi Magyar Újság szerkesztősége.”

Nyilatkozat

„Nyílt ellenségekkel és lappangó jóbarátokkal körülvéve a Bécsi Magyar Újság szerkesztőségének, a fehérterror ellenes küzdelem egyik legelőretoltabb őrszemének nehéz napokat kell végigverekednie. Az egész világ tisztességes magyarsága a mi híradásunkból egyenesen, más forrásokból nem-egészen így, megtudhatta, hogy a Bécsi Magyar Újság részvényeit a lap szerkesztőségének tudtán és beleegyezésén kívül, új tulajdonos vette meg. De nem vették és nem vehették meg a Bécsi Magyar Újság szerkesztőségét, kiadóhivatalát, nyomdaszemélyzetét, vagyis senkit — tehát egyetlen embert sem! — azok közül, akiknek a Bécsi Magyar Újság mai formájában és hangján való előállításában részük van. A Bécsi Magyar Újság gárdája helyén maradt és megingathatatlan energiával folytatja harcát Horthyék országának véres fehér fantómjai ellen.

A lapvásár óta rendelkezésünkre került adatokból egyelőre csak annyit állapítottunk meg, hogy a Bécsi Magyar Újság vételáraként szereplő egymillió ötszázezer koronának több mint egy-harmadát, ötszázhuszezer koronát, normális üzleteknél szokatlan s meg nem engedett vesztegetésekre fordították, s tény, hogy az adás—vétel körül gyanúscélzattú, piszkos-kezü, politikai mellékbűzű közvetítők szerepeltek.

Mindaddig, amíg ennek a vásárnak összes hiteles adatait a nyilvánosság elé nem viszszük, ismét kijelentjük, nyílt ellenségeink és lappangó jóbarátaink munkálkodásával szemben, hogy teljes elszántsággal állunk és maradunk helyünkön, ahonnan semmi eszközzel és semmi módon, sem ellenséges támadással, sem baráti támogatással, eltávolíthatók nem vagyunk, s folytatjuk azt, amit eddig cselekedtünk:

Kínélet és irgalom nélkül csatázunk Magyarországon iszonyú urai, Horthyék, Héjjasék, Friedrichék, herelő hadseregük, igazságoló bíróságaik, nemzetszűzítő és hazaáruló politikusaik, vérben fürdő és pénzt harácsoló egész kurzusuk ellen, s megnyugtattunk mindenkit, azt is, aki őszintén aggódik, azt is, aki okvetlen akar aggódni lapunkért, hogy amíg nevünket a lapban és a lapon látja, addig minden hátmögötti becstelenség ellenére is sem lapunk becületén, sem eddigi irányzatán a legcsekélyebb csorba sem eshetik. Lapunkat elnémitani, hangját megváltoztatni, minket megfélemlíteni, bennünket megvenni nem lehet.

A Bécsi Magyar Újság szerkesztősége megbízásából:

Dr. Lázár Jenő
főszerkesztő

A kiadóhivatal nevében:
Barna Sándor
igazgató

Gábor Andor

A lapszedő-személyzet nevében:
Turkovich Dezső³

A széles látókörű munkatársi gárda a korszak minden alapvető kérdésében állást foglalt. Gyors és pontos információkat kaptak az ellenforradalmi Magyarország belső helyzetéről, ismertették az angol küldöttség jelentését, Gorkij nyilatkozatát a berni alakuló kongresszusról, a magyar pártközi megegyezést, Kun Bélák kiszabadulását, írtak a bécsi fehér kémszervezetről, a MOVE-ről, az Ébredő Magyarok Egyesületéről. Az 1920. december 16-i számban közzétették *A magyar népbiztosokért! Politikai amnesztiát!* című felhívást, melyet G. B. Shaw, H. G. Wells, a Webb házaspár, Adler, Renner, Otto Bauer, Romain Rolland, s a magyarok közül Garami Ernő, Jászi Oszkár, Szende Pál írtak alá.

Az október 1-i számban leplezték le a BMU ellen szótt — ám hamarosan szer-

² BMU 1920. júl. 16.

³ BMU 1920. aug. 25.

tefoszlott — terveket: a bécsi magyar követség sajtóosztálya Szig.biz. jelentést küldött Eckhardt Tibor külügyi sajtófőnöknek, miszerint „A BMU irányításának és szellemi vezetésének átvétele végett minden szükséges intézkedés megtéetett”.

A második évfolyam kulturális témájú közleményei, s a versek, elbeszélések, visszaemlékezések mind együttesen szolgálták a kitűzött célt. Akár Tihanyi Lajosról találunk rövid portrét (m.j.) (feltehetően Mácza János) tollából („... nem láttam még a rajzot, de biztos, hogy Tihanyi megrajzolta a lelkemet. . .”), akár interjút Bíró Lajossal, Berény Róbert cikkét Tihanyiról vagy a *Rajzok a magyar pokolból* című Vértes Marcell-album ismertetését — egyértelműen a levett forradalom melletti kiállást, a fehérterror, az ellenforradalom elleni tiltakozást érzi az olvasó. Ide tartozik Kaczér Illés Kacyrylia álnéven közölt Levelek Polynéziából-sorozata is. A BMU minden számában lel az olvasó rövid idézetet a szellemi elődök — Vajda János, Petőfi, Kölcsey, Arany, Madách, Ady tollából.

„— Künn tágasabb! Ez most a jelszó a pesti egyetemen. Nemcsak hogy beiratkozni nem engedik a másvallásúakat, de — mint Budapestről jelentik — a vendégjogot is megvonták tőlük. Az egyetemi tanárok előadásairól újabban a vendégeket is kizárták, vagyis a be nem iratkozott és így vizsgáló joggal sem bíró érdeklődőket. Az ügy előzményei a következők: A zsidó vallású egyetemi hallgatókat kizárták az egyetemről azzal a határozattal, hogy csak öt karhatalmi tiszt igazoló aláírására engednek be hallgatókat a budapesti tudományegyetemre. A karhatalmi tisztek becsületszavukra fogadták meg, hogy egyetlen zsidóvallású egyetemi hallgatónak sem adnak igazoló szankeit a beiratkozáshoz. A tantermek kiürültek, 300—500 tanuló helyett legjobb esetben 80—90 hallgató jelent meg az előadásokra. Megtörtént, hogy Bálint professzornál a nagy előadóteremben csak hét növendék jelent meg. Nékám tanár előadását pedig — aki a vesebajok egyetlen előadója a magyar orvosi egyetemen — össze-vissza 30 tanuló hallgatta. Az egész világon nyilvánosak az egyetemi előadások és ezt használták föl a kizárt egyetemi hallgatók arra, hogy tanulási vágyukat, tudományszomjukat kielégíthessék. Mint érdeklődő közönség jelentek meg a termekben és a tantermek lassan-lassan ismét megteltek. Nemcsak a tanárok vették ezt észre, hanem a beiratkozott hallgatók is. És habár a vendégeknek vizsgajoguk úgy se lett volna, elhatározták, hogy egykori társaikat a tanulásnak ettől a módjától is elűtik. Hogy tervüket végre is hajtották, bizonyítja az alábbi hirdetés, amely pénteken reggel az egyetem fekete tábláján jelent meg:

7026/1919—20.

Hirdetés

A póttanfolyam előadásain kizáróan beiratkozott hallgatók vehetnek részt, idegeneknek azon megjelenni tilos.

Idegeneknek tekintendők, az intézet személyzetétől eltekintve, mindazok, akik az illető előadásra beiratkozva nincsenek.

A tilalom ellen vétőkkel szemben fegyelmi úton fogok eljárni.

Budapest, 1920. április 14.

Dr. Kenyeres Balázs
dékán

Ez a hirdetés persze alaposan elvette az »érdeklődőknek« a kedvét attól, hogy az előadásokon tovább is megjelenjenek. Az új kultúrbotrány jellemzi azokat a szó morú madagaszkári állapotokat, amelyek Magyarországot oly rokonszenvesse teszik a művelt külföld előtt.”⁴

Németh Andor szatírája az író kevésbé ismert arcát mutatja az olvasónak:

⁴ BMU 1920. ápr. 21.

„A magyar költők közül néhányan, akik lantjukat nem óhajtják Horthy dicsőítésére pengetni, Goethe kis esti dalát török kerékbe kétségbeesésükben. Hogyan jutott egyszerre öt-hat poétának eszébe egyazon verset fordítgatni, nem tudom, de mindnyájan csend-et rímelik, leng-gel, vagy reng-gel és elsikkasztják a vers zenei szépségét, holott az lenne egyedül fontos.

Aki nem botfűlű, az a versben a muzsikát tartja lényegesnek. Ebből a szempontból ültettük át egy tréfás tavaszi reggelen magyar nyelvre Berény Róberttel Verlaine lefordíthatatlannak hírelt költeményét, mely mint a Goethe-dal tiszta zene s melyet e szempontból nálunk tökéletesebben aligha fog fordító visszaadhatni. A költemény eredetijét és a fordítást párhuzamosan közöljük:

Chanson d'automne
(Verlaine)

Les sanglots longs
Des violons
De l'automne
Blessent mon coeur
D'une langueur
Monotone.

Tout suffoquant
Et blême, quand
Sonne l'heure
Je me souviens
Aux jours anciens
Et je pleure.

Et je m'en vais
Aux vent mauvais
Qui m'emporte
De ci, de là
Pareil à la
Feuille morte.

Sáncon-dróton
(Vérlény)

Légszagló lónk,
Déri jó lón.
Dül ott ön,
Lesz ónkör!
Künn lóg ör
Monoron.

Tudsz ü-t fokán,
Ébenkan?
Szól ör,
Zsemlye, szú mienk:
Ó csurranj szívem
És sőpörj.

És ő hamv-e?
Ó van Move,
Ki ma hord.
De szid Ella:
„Paraj, Halál —
Fej, mord!!”

A forma ily tökéletes hűsége mellett az értelem minden árnyalatának hű átültetése igazán lényegtelennek válik, annál is inkább, mert hiszen Verlaine is csak azt mondja, amit Goethe, hogy elmúlunk, így vagy úgy; persze azt, hogy ma élünk, nem tagadhatuk meg s a figyelmes filológus értékes megállapításokat vonhat le ebből a szempontból munkánkából. Politikai ellenfeleink talán szemünkre vetnek némely célzást — de ma a költőnek is, ha ember, politizálni kell — s így csak azok igaz vagy nem igaz volta jöhet szóba; így őszintén bevalljuk, hogy a monori ör lógása nem bizonyítható aktákkal, de hogy a Move hord, sőt nagyon is hord, azt már az ártatlan kisdedek sem vonják kétségbe.”⁵

Ez a keserűen gyilkos ironia csendül Gábor Andor ismert verseiből és a kevésbé ismert *Magyar tuskékből* is:

Ha ők magyarok: én nem vagyok az,
Ez igaz.
De hogyha én az vagyok: nem azok
E gazok.

(Dilemma)

Iskola volt eddig. De ma börtön. A kurzus akarta.
Iskola mégis e ház, megmarad annak így is.
Vidám gyermekeket oktattak e házban a múltra:
Bús felnőtt, aki ülsz: itt a jövőt tanuló!

(Kultúra)

Balázs Béla az írók elnémulásáról szól:

⁵ NÉMETH Andor: *Műfordítók*. — BMU 1920. ápr. 7.

„... az irodalomtörténetben hiányzani fog ez az év. Ez a csend külön fejezetbe foglaltatik majd és címe lesz: a néma esztendő. Ez az úr, az a csendrés, az a csendesebb a magyar irodalomban halhatatlanabb lesz, mint amit legjobbjaink ma otthon írhattak volna. Ennek a csendesebnek szája világgá sikolt. Íme így hallgatnak el a magyar berkekben a magyar madarak, ha a »turul« kóvályog felettük. Nem. Ilyen lázító, ilyen félelmes éneket még költő nem énekelt. A Walesi bárdok dalainál százszor rettentőbb ez a csend... Szózatoss csend ez, mint a pauza a zenében. Lélegzetvétel és nekifutás... Mert ez az a csend, melynek méhében »robbanások alusznak«, Majd nemsokára. Ha ennek a csendnek »titkos ágyúí vadul feldörögnek.«⁶

Fényes Samu — aki értékes irodalmi és politikai múlttal, majd négyhónapos börtönbüntetéssel a háta mögött, öregén és betegén kényszerült az ország elhagyására, Hazavezető nyomok címmel írt sorozatot:

„... hazamenni csak akkor lehet, ha egyidejűleg a börtönök és internálótáborok kapui is megnyílnak... Külső segítségre hiába számítunk és ha netán kínálkozik is, nincs és nem lehet benne üdvösség. A világorradalomra sem várhatunk... Nem marad hát egyelőre más út az emigráció számára, mint a hazai erőkkal való kapcsolat keresése.”⁷

A következő évfolyam gazdag tartalma e kapcsolat erősödéséről tanúskodik. A központi téma még mindig a kurzus, a fehérterror bűneinek leleplezése; s a közelmúlt — október és március — eszméi melletti harc.

Itt találjuk Gábor Andor, Hajnal Jenő, Halmi József cikkeket, beszámolókat a Tisza-pörről, Eckhardt Tibor csalási kísérletéről. Több írás foglalkozik az ellenforradalmi cenzúrával. Frank László cikkének címe: *Ha sajtószabadság lenne, nem lett volna Orgovány*,⁸ Jászi Oszkár a *Szellem gyilkosáról*⁹ című cikkében megállapítja, hogy „sehol olyan lelkiismeretlenséggel és cinizmussal nem írnak újságot, mint Magyarországon”. A horthysta Magyarország kultúrelenességét tanúsító írások egymást követik.¹⁰ December 27-én az *Amnesztia az irónak* című cikkben találjuk Karinthy Frigyes megnyilatkozását: „... szinte félek beszélni: évek óta mintha örültek házában élnék...”

Kőhalmi Béla több cikke Philobiblos aláírással jelent meg a lapban (Szabó Ervin hátrahagyott műve). Zilahi László tollából a Tőke magyar kiadásáról közöltek ismertetést. Ebben az évfolyamban is több Németh Andor írást talál az olvasó, s a munkatársak névsora bővül. Barta Lajos Baranyáról ír. Kassák Lajos, Déry Tibor irodalmi vitacikkei itt kaptak helyet. Egymást követik *A nő a kommunista társadalomban* című, a fehérterror által megsemmisítésre ítélt könyv szerzőjének, Dénes Zsófiának az írásai.¹¹

Az 1921. szeptember 29-i számban rejtőzött több mint öt évtizeden át Déry Tibor írása:

⁶ BALÁZS Béla: *A néma esztendő*. — BMU 1920. aug. 31.

⁷ FÉNYES Samu: *Hazavezető nyomok*. — BMU 1920. aug. 23.

⁸ BMU 1921. júl. 31.

⁹ BMU 1921. aug. 11.

¹⁰ ANTAL Sándor: *Mikor ölték meg a magyar kultúrát?* — BMU 1920. máj. 5.

Tűzre a könyvekkel! Wolff Károlyék rendet csinálnak a Fővárosi könyvtárban. — BMU 1920. júl. 5.

¹¹ DÉNES Zsófia: *A fekete gyalázat. Langston Hughes versei, Upton Sinclair a kurzus bűneiről, Beszélgetés Henri Barbusse-szel, Csehov özvegyénél.*

„UTAZÁS A HOLDBA

Angol lapban olvasom, hogy egy amerikai fizikus, bizonyos Robert H. Goddard tanár, rakétaszerű löveget készített, melynek belsejében pár óra vagy talán pár nap alatt felutazhatni a holdba. A tudós tanár — a worchesteri egyetem professzora — pontosan dolgozott s minden eshetőséggel számot vetett. A zuhanás veszélyét elkerülő robbanó töltéssel látja el a löveget, mellyel paralizálhatni és mérsékelhetni a hold vonzó erejét, ugyancsak ezek segítségével küszöbölhetni ki az esetleges irányeltéréseket. A sebesség csak fokozatosan nagyobbodik s csak hétszáz mérföldön túl — tehát már légüres térben — éri el maximumát. Kettős, hermetikusan zárt acélburkolat fogja körül a járművet, oxigéntartályok frissítik fel benne a levegőt, a holdra való megérkezéskor pedig robbanással sűrű fekete füstöt fog fejleszteni, melyet a Mount Wilson teleszkopjából — ez ötven mérföld közelségbe hozza a holdat — már észre lehet venni. Végül pedig azt olvasom, hogy Goddard tanárnál már eddig is 18 ember, köztük a newyorki légi rendőrség főnöke és számos ismert tudós, jelentkezett, kik valamennyien el akarják kísérni légi útjára. S olvasom, hogy a felfedezés a század legnagyobb szenzációja, s ha a terv sikerül, következményei beláthatatlanok.

Nos, bevallom, ez a hír is, mint számos más hír, mely az emberiség életéről hozzám érkezik, mélyen, vigasztalanul deprimált. Nem értem a szenzáció örömet s ha mi örömet mégis értek belőle, az is úgy csapódik le visszájára, hogy csak árnyékát látom s fonák tragikumát. Ember, te el akarsz menekülni a földről! Csúnya fantaszta vagy, púpos, görbelábú vagy kopasz, koplalsz New York-ban vagy Szibériában, vagy agyonlőtték a fiadat, jobb lesz tehát talán a holdban! Mert valóban, úgy éltünk kezdetől fogva s úgy élünk ma is, hogy nem a földön keressük a megváltást. De soha talán még olyan fantáziákba nem burkolta az ember szenvedését, soha oly ügyetlenül merész, oly szánalmasan erőb, oly kishitűen bátor nem volt még, mint manapság. Mert semmit nem tud, tehát mindent akar. A földön se tud még élni, de már repül, de már kapaszkodik a hold felé. Kétezer millió ember közül 1900 millió éheznek és szenved, úgy éheznek és úgy szenved, hogy tudja, nem kellene éheznie, és szenvednie, ha az a maradék százmillió jobban vigyázna az ő életére, 2000 millió ember közül 1900 millió beteg, púpos, rohadt és szűdbajos és tudja, hogy egészséges és tiszta lehetne, ha a tudósok és professzorok egészséget és tisztaságot tanítanának, és nem holdi repüléseket — de hiába tudja — tovább éheznek és púposan bálmul az égbe. És mi, akik itt valamennyien szemmel, füllel és kézzel tapintjuk a rettentő rendetlenséget, új rendetlenséget indulunk kavarni az űrben.

Sokszor gondolkodtam már rajta, mily ártalmas és mennyi boldogtalanság okozója az emberi fantázia. Tökéletlenek maradtunk, mert Ádám fantasztikus ésszel és kézzel leszakította az almát. A végtelen megismerni gonosz, ópiumos lát hajt, és amíg körülöttünk megmérhetetlen az űr, addig bennünk végtelen marad a rendetlenség. Józan, ügyefogyott és kicsinyes ésszel itt magunk körül, testünkön, házunkban és a földön teremtünk előbb rendet — a többivel ráérünk. Ha a felfedezés összes tudósai összeállnának és felfedeznének egy cipőt — évezredek óta bőrcipőben jár az ember, mely tönkreteszi lábát, egészségtelen és évenként elromlik, lefoszlik, hogy folyton újjal kell pótolni mérhetetlen munkaerőpazarlással —, ha felfedeznék a tökéletes cipőt és anyagot, a tökéletes ruhát, a tökéletes lakást — mennyivel nagyobb értékkel gazdagodna a föld, mint akár a vasút, a repülőgép, a holdrakéta megismerésével. De fantáziánk a végtelen felé rúg, a hold felé hadonásznak s az egyetemek, laboratóriumok barlangjaiban vad anachoréták ülnek s a teremtés titkait lesik kiéhezten.

S ma méginkább, mint valaha! Mágikus varázslókkal, bűvészekkel, alchimistákkal és költőkkel van tele a föld, s a hadvezérek, politikusok, tudósok és művészek lárvái alól soha nem látott szilajsággal vicсорodik elő a régi aranykötvasztók mohósága. Mert így kell ennek lenni, habár ha amúgy lenne, jobb lenne. Mert a lakások, a városok és a földek tele vannak ma nyomorúsággal, kimenekül belőlük az ember, ahelyett, hogy megmaradna és ápolná nyomorúságát. Kishitű, mert végtelenebbnek látva a földi életet mint fantasztikus álmait, a hold felé emeli lábát; ügyetlen és szánalmas, mert a nagy-szerű, hűs földi komédiát elhagyja égi és pokoli látomásokért. Derékig vérben, nincs az a boldog remény, mit fel nem áldozna egy vízióért, s nincs az a biztonság, mit kutyába ne venne, ha megadaték neki, hogy örült halálugrással a holdra meneküljön. Van szatírája, van kétségbeesett humora, van álma és reménye, de hogy kezét fogjon a sorssal és megállja tragédiás tekintetét, arra nincs ereje. Üljön le a suszterbakra, és fogjunk neki a tökéletes cipőnek.”¹²

¹² DÉRY Tibor: *Utazás a holdba*. BMU 1921. szept. 29.

Hasonlóképpen jelentős — mert elmélyíti a Jászi Oszkáról kialakított képet — a december 20-i vezércikk. „... Megvan tehát minden okunk — írja Jászi —, hogy szorongó lélekkel féltjük Oroszországot s minden rendelkezésre álló szellemi és erkölcsi erőnkkel támogassuk Lenin napoleoni frontját...”¹³ (azaz: megőrizni a forradalom vívmányait és mindent megtenni azért, hogy elkerüljék a terrort).

A BMU hovatarozásáról talán leghívebben két — szinte költői szenvedélyvel írt — dokumentum tanúskodik. Október 16-án Kémeri Sándor álnéven, Bölöni Györgyné hírül adja a magyar kommunisták közelgő szabadulását, november 5-én pedig Halmi József üdvözli a Moszkvába érkezett volt foglyokat.

„MOSZKVA FELÉ

Forog az aranylevél ékes föld a finom párákban türkizként tündöklő őszikék ég alatt. Kertekben és völgyekben még nyílnak a pompás tüzes szirmú virágok. Csodás az élet, az ősz, a természet, gyönyörű a szabadság! Mily jó ámulni az ég és föld szépségein, járn-kelni szabadon a diadalmasan ragyogó nap alatt. És míg nappalok virradnak az éjszakákból, ha lelketek teleitatódott a szépség nagyságával, ha friss szellők erdők, mezők fűszeres szagával új életerőt, új lüktetést adnak véreteknek: eszetekbe jutnak-e börtöneik mélyén a magyar elítéltek. Kéri Pál és mind a magyar rabok? Az ő tüdejük szabad levegőtől nem tágul. Ha sóvárogva sóhajtának, ha vágyódva mélyet lélegzenek, nem erdők, mezők erejét, nem avarról felszálló illatot lehelnek. Ha napsugárra, szabadságra áhítnak, nem a magyar bércék és rónák felé bontják ki vágyszárnyukat. Készülődnek Moszkva felé...

Es forog tovább az aranylevél ékes föld a finom párákban türkizként tündöklő őszikék ég alatt. Ablakomra őszirózsák nevetnek a kertkerítésre vadszőlő indái hintenek bíbor-szőnyeget. Fák koronái, pazar őszi fényűzésben hajladoznak, ringatják lágyan búcsúzkodó lombjaikat. Lendületes vonallal rajzolt hamvaskék hegyek ormán erdőkoszorú összeolvadó tónusait, kicsattanó zöldjét látom. Ívben repüléssel madarak suhannak át az érett gyümölcsszagú, melegét mégegyszer kiontó őszi levegőben, a szétolvadt aranylós sugárzásában.

Tűnődöm.

Komolyan nem hittem soha, hogy embernek igazán joga legyen: embertársát halálra ítélni. Nem hittem akkor sem, ha az egyik csakugyan vétkezett, valóban bűnös volt és nem ártatlanul meggyanúsított, a másikat pedig emberi — ha nem is emberséges — törvények felette ítélkező bírává rendelik. Nem hittem emberségemnek, hihetetlen volt. Az iskolapadok felől még ma is csendülnek a biblia szelíd és mély szavai: »Ne ítélj, hogy ne ítéltessél«... A keresztény kurzusbírák mégis ítélték... Halálra ítélték... Igaztalanul, becsületes meggyőződés nélkül, politikai nyomás alatt lealjasítva emberségüket. Ha nem volnának a sokat hangoztatott »szeretet, irgalmasság, megbocsátás« vallásának keresztény bírái: vajon mit cselekednének jobb lelkiismeretük szerint megálázó, szégyenteljes ítéletük után?... A pogány Japánban, a hajdani Itohunok uralma alatt a bírák, ha meggyőződésük ellen az igazság rovására voltak kénytelenek embertársuk felett igaztalan ítéletet kimondani: felmetszették a hasukat. Harakirit csináltak a rájuk mért kényszer és önmaguk iránti mélységes megvetésből. Kimetszették inkább a saját belüket, csak hogy ne legyenek a meghurcolt igazság és az ártatlanul elítélt tehetetlen szemléli.

És forog az aranylevél ékes föld a finom párákban türkizként tündöklő őszikék ég alatt. Változnak nappalok és éjszakák, míg győtrődő agyokban vergődnek a gondolatok: csak Moszkva felé... Oda lehet a magyar bilincs után...

Mi emeljük fel szabad és bátor, októberi ősziragfogáshoz szokott szemünket: a magyar rabok, a halálra ítélték és Kéri Pál felé. Nézzünk most mindannyian fel ő reá. Milyen önérzetesen, nemesen, gőgösen magaslik ki becsületes emberségében. Felénk világol, mint lelkipárosz az ítélkező embertelen, szolgálai törpék közt.

Nézzétek és emlékezzetek! Szakítsátok meg a köntösötöket: mennyi gyalázat esett igaz embereken.

Ecce homo és újra Ecce homo!

¹³ Jászi Oszkár: *Lenin napoleoni frontja*. — BMU 1921. dec. 20.

Magyar bírák, elsötétedett az ég, megrendült a föld. És ti bosszútól lihegve újra és újra ártatlan embereket ítéltetek halálra. Hiába mossátok, már marja is a sok könny és sok vér a kezeteket.

Jaj, magyar bírák, hogy úzitek a rabgondolatot:
Moszkva felé, csak Moszkva felé! . . .”

„SZABADULÁS

(TKB) Moszkva, 1921. november 4-én. (Szikratávirat) Tegnap 59 magyar fogságból kiszabadult kommunista Moszkvába érkezett.

En láttam már magyar börtönből szabadult kommunistát, amikor gennyes, hasított, rettenetes sebekkel, hatnapos éhes gyomorral és ötnapos szakállal érkezett meg Bécsbe és könyörgött, hogy a nyomda pincéjének patkányos, hideg kövén aludhassa át az első boldog, szabad éjszakát. Beszéltem is vele és én, aki soha nem láttam még a magyar börtönt: a szívemben és az agyamban, az ereimben és az idegeimben sokkal jobban megismertem, mint akik hónapokon keresztül fetrengték meg azokat. Engem soha nem ért parasztesendőr kemény puskatusa, húsomból nem csordult ki vér a fehér tiszt szöges korbácsának ütése nyomán, arcomra nem csapott le durva detektívöklől és fejemre nem sújtott börtönöket látogató ébredő Horthy bunkója, de amikor láttam taposott testét: a fehérterror gyilkosainak minden elképzelhető atrocitását ezerszer végigéltem és végigfájtam. Mert, én láttam már magyar börtönből szabadult kommunistát és tudom, hogy a főkapitányság detektívszobáiban, ahol 108 nő volt együtt egy három méter hosszú szobában meggyulladt a tej a szoptatóasszony mellében és két kézzel zúzta be a szoba egyetlen ablakát; én tudom, hogy a tüdővész tanítónőre ötven botot mértek az elsőemeleti hangfogóban (emberek!) és tudom azt is, hogy naponként tömegével vitték ki a főkapitányság udvaráról a holttesteket. Ezer és ezer rab, ezer ártatlan ember egyetlen, éghallatszó, borzalmas könyörgéssé simulott ott össze: »csak egyszer innen szabaduljunk ki!« Utána jött a börtön, amelynek nyirkos falai között, a kemény pricesen már aludni, álmodni és ábrándozni lehetett a szabadulásról. És azok közül, akik akkor végigszenvedték az augusztusi nagykarólynapokat és tört háttal, bezúzott fejjel vagy összenyomoritott testtel a magyar börtönökbe kerültek, most 59-en *szabadok*. Ma még 59-en, holnap, holnapután, meg a jövő héten a többiek; azután — talán — mindnyájan! Azon a napon, amikor a magyar börtönök 59 volt lakója nem hallja többé a porkoláb kulcs-zörgését és amikor nem érheti már többé testét a gyilkosok rozsdás drótfonata, amikor túl a magyar határon ismét *szabadok* és *emberek* lehetnek — lelkem minden melegével üdvözlöm őket . . .”

Halmi József

Az 1922-es évfolyam irányát a lap akkori elnökének, Károlyi Mihálynak újévi üzenete szabja meg: cselekvésre szólít. A magyar emigráció legfőbb kötelességének az összefogást tartja, félretéve minden egyéni és pártszempontot. A vezércikkek zömének szerzője Jászi Oszkár. A január 1-i számban a munkásmozgalom valóságos nemzetközi összefogását igényli („Az ellenforradalmi nemzetköziség egy tradicionális és jól begyakorlott rutinon alapszik. . .”), más írásaiban az új Október szükségére tér vissza. Halmi József ez évben is folytatja merész leleplezéseit (A magyar börtön, A rendőri sajtóiroda). A BMU sárguló lapjai tudósítanak a magyar publicisták bátorságáról, de hogy ez a bátorság mivel járt, a kései olvasó magából az újságból aligha érzékelheti. Halmi József özvegye sok év távlatából emlékezik vissza:

„. . . az én uram volt ott a legharcosabb cikkíró. Élete kockáztatásával írta a cikkeit — ha kijött a szerkesztőségből, két revolveres kolléga kísérte —, mindig kapta a fenyegető leveleket. A fehér tiszték el akarták rabolni . . . Az újságot élete kockáztatásával vitte a vasutasokhoz, akik eljuttatták Pestre, és hozták az anyagot . . . ezer-ezer előadás volt a fehérterrorról . . .”¹⁴

¹⁴ Halmi Klára levele a dolgozat szerzőjéhez. Haifa, 1975. júl. 28.

A június 4-i számban Károlyi Mihály, Hock János, Jászi Oszkár, Linder Béla és Szende Pál aláírásával felhívást tettek közzé:

„Politikai barátainkhoz és bajtársainkhoz!

... a jövő elfogulatlan történetírása a magyar emigráció s elsősorban ezen újság főérdemének fogja tekinteni azt a tevékenységet, mellyel a magyarság és egész Európa lelkiismeretét felrázta a fehérterror garázdálkodásaival szemben... angol mintára népies önkormányzatot akarunk teremteni... a lapot függetlenül kívánjuk megtartani minden párt- és osztálypolitikától... a párt- és osztályfelettliség eme szabad szelleme nem gátolhat meg bennünket abban, hogy teljesen szolidárisaknak ne érezzük a szellemi és testi munka érdekeivel s hogy ne a szocializmusban lássuk azt az alapvető erőt, mely szétépett világunkat egy jobb korszakba fogja átvezetni... A magyar emigráció csak akkor térhet majd vissza egy napon emelt fővel hazájába, ha elmondhatja: — kényszerű távollétünk ideje alatt megtettünk minden lehetőt az otthoni rémuralom megdöntésére; a dolgozó magyarság nemzetközi összeköttetésének ápolására s egy oly magyar közlélek kialakítására, mely számolva a világhelyzet adottságaival, ki akarja venni a maga részét az új demokratikus, pacifista, a dolgozók örendelkezési jogán alapuló, a szabad nemzetek konföderációján felépülő, minden népet, fajt és vallást respektáló új Európa megalkotásából.”

Dénes Zsófia folytatta az előző évfolyamban megkezdett tudósításait (Uitz, Tzara, Bortnyik); Lesznai Anna verseskötetéről Balázs Béla írt ismertetést, Naplóját folytatásokban közölte a BMU, hasonlóképpen a filmművészettel foglalkozó sorozatát, *A látható embert*; *Az álmok köntöse* című Balázs Béla műről pedig Thomas Mann írt elismerő kritikát.¹⁵ Németh Andor értő, szép sorokat szentelt Déry Tibor bécsi kiadású *Ló, búza, ember* — kötetének. Itt találjuk Kassák *Előszavát* Az új művészek könyvéhez. Május 26-án *Ők és a könyveik* címmel a *Népszavából* átvett hír nyomán közlik, hogy a 72-es postahivatal utasítást kapott minden, bécsi kiadású (Pegazus, Európa, Fischer, Hellas, Bécsi Magyar Kiadó, Bán, Libelli Verlag) munka megsemmisítésére. Kóhalmi Béla a magyarországi könyvkiadásról, irodalmi életről sorozatban számol be.¹⁶

A BMU 1922. február 25-én közzétette a következő dokumentumot:

„Felhívás a világ íróihoz és művészeihez!

A »Magyar Politikai Menekültek, Bebörtönzöttek és Internáltak Segítő Szövetsége« felhívást bocsátott ki a világ dolgozó munkásaihoz a Magyarországon szenvedők rettenetes sorsának enyhítésére.

Zalaegerszegen, Márianosztrán, Vácott, Szegeden, Egerben, Szolnokon, Balassagyarmaton, Miskolcon, Kalocsán, Cegléden, Kaposvárott, Sopronban, Budapesten, az ország összes fogházaiban és börtöneiben, több, mint harminc helyen éheznek és halnak a történelem legkegyetlenebb politikai bosszújának áldozatai. Dohos, penészes cellákban és barakkokban, férgektől ellepve fetrengenek a nyomorékká vert emberi roncsok, terhes nők, csecsemők éheznek a téli hidegben, a zalaegerszegi internálótáborban varrótűk elnyelésével keresik a halált az agyonkínzott nők, hogy szenvedéseiktől megszabaduljanak.

Világ írói és művészei!

Mi, külföldre kényszerült és külföldön élő magyar írók ezúttal túl minden politikán, az egyetemes emberi könyörületességre apellálunk. Segíteni akarunk embereken, akik szenvednek. A »Bebörtönzöttek Segítő Szövetsége« pártkülönbség nélkül a világ dolgozó munkásaihoz intézte felhívását — mi, írók, a dolgozó munkásságnak egy része, szintén részt kívánunk venni abban a munkában, amely talán enyhíteni tudja e szenvedést. Tegyük meg mindent, ami módunkban van, világosítsuk fel külföldi íróbarátainkat, kérjük fel őket adakozásra is, gyűjtésre is, a rendelkezésünkre álló napilapokat használjuk fel minél hatásosabb propagandára, hogy megkapjuk, amire égetően szükségünk

¹⁵ THOMAS MANN: *Egy szép könyv*. — BMU 1922. máj. 23.

¹⁶ KÓHALMI BÉLA: *Az emigráció ablakából*. — BMU, 1922.

van: a pénzt, — a kenyeret és ruhát — az éhező és meztelen börtönlakók nyomorának enyhítésére.

Részletes felvilágosítással szolgál a »Külföldön élő magyar írók gazdasági szervezete« (Wien, XX., Adalbert Stifter-Strasse 12., II. 35.)

Világ minden írói és művészei!

Rettenetes emberi szenvedés kiált hozzátok! Segítsetek!
Külföldön élő magyar írók
gazdasági szervezete.”

Andor Leon — a rövidéletű bécsi ABC című lap szerkesztője — emigrációs visszaemlékezéseiben így értékeli a BMU-t:

„... 1920 tavaszán megjelent a magyar emigráció első komoly, nagy orgánuma. Nagyszerű gárda gyűlt össze a Canisius-gasse szerkesztőségében Lázár Jenő szerkesztő körül... A Bécsi Magyar Újság megjelenésére felszisszentek a feudális magyar uralkodó körök. Ez már veszedelmes ellenfél volt, a lapot, amely kitűnő cikkekben, riportokban és hírszolgálati anyagban nap mint nap kipellengérezte a fehérterror bűneit és ostromozta a rendszert, természetesen betiltották, és megindult ellene az aknamunka az utódállamok magyarságának köreiben is. A rendkívüli műveltségű elméleti cikkek írói mellett a lap újságíró sztárja és kétségtelenül egyik legnagyobb vonzóereje Gábor Andor volt, aki félelmetes tollával, ragyogó cikkekben végezte ki a Horthy-rendszer exponenseit, a fehérterrort leleplező riportokban pedig Halmi József vezetett, aki az emigráció elismert legkitűnőbb riportere volt. A Bécsi Magyar Újság baloldali radikális programmal indult, de Magyarország és az utódállamok reakciós magyar köreiben azt hirdették róla, hogy kommunista lap — ami ezekben a társaságokban természetesen a legnagyobb bünt jelentette, holott nem volt az — bárha munkatársainak jelentékeny része tényleg kommunistának vallotta magát, s csak a fehérterror elleni harc közös platformja fűzte őket össze a polgári kollegákkal és emigráns bajtársakkal.”¹⁷

A BMU — Frank László adatai szerint — 1921 nyarán 35 ezer példányban készült, ebből 30 ezret a szomszédállamokban fizettek elő, illetve vettek példányonként, Bécsben háromezret adtak el, kétezret pedig Magyarországra csempésztek be. A BMU elkobzása — kivéve Ausztriát — mindenütt napirenden volt. Rendkívül gazdag az utolsó, 1923-as évfolyam is. Bár néhány régi munkatárs — Gábor Andor, Bródy Ernő, Frank László, Kaczér Illés — megvált a laptól, s Bölöni György lemondott főszerkesztő helyettesi megbízatásáról (a *Panorámához* csatlakozott, Kóhalmi Béla munkatársaként), a BMU továbbra is a progresszió orgánuma maradt. Továbbra is közölték folytatásokban Upton Sinclair *Az ács fiának neveznek* című regényét, a folyamatosan, egészen a megszűnésig jelen voltak a lap hasábjain az olyan kommunista szerzők, mint Balázs Béla, Barta Lajos, Domokos József, Franyó Zoltán, Szucsich Mária (Barta felesége), Sebesi Ernő és mások. Ezt az eszmeiséget sugározták a külföldi szerzők — Henri Barbusse, Gorkij, Alfred Kerr, Nexó, Romain Rolland — írásai is.

A vezércikk túlnyomó többségét Jászi Oszkár, a lap akkori szerkesztője írta, de mellette nem egy vezető cikk élén Kunfi Zsigmond, Polányi Károly, Rónai Zoltán, Szende Pál neve áll. Ebben az évfolyamban is az ellenforradalom, a kurzus leleplezése dominál: beszámoló a terrorról, a Népszava és a Pesti Élet üldözéséről, az ébredő-mozgalomról — és már ekkor egymást követik a fasizmus elleni írások. Egyre több hírt közölnek a kampóskeresztes mozgolódásról. A szelíd lelkű polgári írónak elkönyvelt Németh Andor, mint a BMU németor-

¹⁷ Andor LEON: *Bécsben kezdődött a mi emigrációnk.* — A toll mártírjai, Szerk. Mester Sándor. Bp. (1946), Magyar Újságírók Emigrált, Deportált, Internált Csoportja kiad. 104—111. l.

szági tudósítója sorozatban számol be az emberiséget fenyegető katasztrófa közeledéséről. Így írt Hitlerről egyik tudósításában:¹⁸

„... a zsidózásra építi fel kis pódiumát az általános gyűlöletegyetememen... állandó lelket-ölő agitációval öt-hat szónoklatot tart naponta s mindezt a legaljasabb szándékok érdekében... A minden rosszra kapható csócselékre mágikusan hat... az ilyen ember igazán undorító. Az ilyen embernek jövője van. Ha még egy-két esztendő megélünk, az ilyen emberek fogják dirigálni Európát.”

Polányi Károly *A berlini fajvédők* című cikkében szól a fasiszmus ellen¹⁹; egy szerző nélküli cikk pedig a fasiszták harci dalát közli nyersfordításban, azzal a megjegyzéssel, hogy „a német kampóskeresztesek gépfegyvereik, kézigránátjaik és gumibotjaik mellé már harci indulóra is szert tettek”.²⁰

Gazdag az 1923-as évfolyam kulturális anyaga is. Itt él Ady szelleme Bölöni-né, Dénes Zsófia, Jászi visszaemlékezéseiben. Adyról szól Gömöri Jenő Tamás is,²¹ az *Új Modern Könyvtár* alapítója. A *Hajza Bartók ellen* című írás is Adyval kapcsolatos, ugyanis Bartók Reinitznek ajánlotta az Ady-dalokat: „Sürgösen eltávolítani az Ady-dalokról a meggondolatlan dedikációt, vagy távozni a Zeneakadémia katedrájáról” — ezt követeli a Központi Sajtóvállalat valamennyi orgánuma, heves hazafiságtól ízetve...”²²

B. L. (Barta Lajos) így mutatja be *Az utolsó hajók* című új Ady-kötetet:

„Mily lelki pusztulás üvölthet az ellenforradalmi Magyarország sötét éjjelén, hogy az úri Magyarország kiátkozott, üldözött, ijesztő prófétája a temetőben ülő magyarság reménysége lett!”

Ezt a lelki pusztulást ábrázolta szatírájában Hajnal Jenő; *Magyar bányászok dala* címmel, a Magyarországon meghirdetett pályázatról, hasonló című vers megjelenésére.

Április 15-én közölte a lap Kóhalmi Béla *Az emigrációs irodalom összegyűjtése* című felhívását, melyben a szerző-szerkesztő tudományos pontossággal fejti ki, hogyan, mit és milyen módon szükséges összegyűjteni. A május 3-án megjelent *Súlyos veszteség* című szerkesztőségi cikk az emigráció bonyolult belső problémáiba nyújt bepillantást; a Bécsben, 1920 tavaszán indult *Jövő* című napilapot búcsúztatják, melynek szerkesztői Garami Ernő és Lovászy Márton volt, segédszerkesztője Révész Mihály, főmunkatársa Hatvany Lajos.

„Laptársunk, a *Jövő* egy időre kénytelen megjelenését beszüntetni... Bár némely világnézeti s nem egy taktikai kérdésben mi a *Jövőtől* eltérő álláspontot foglaltunk el, de azért mindig jó bajtársat és megbízható szövetségest tiszteltünk benne, aki lendületesen, bátran és megalkuvás nélkül harcolt az emigráció alapvető eszméiért...”

A BMU utolsó évfolyama örzi Balázs Béla avatott tehetséggel megírt cikkeit, többek között a *Nyugatról*, a „forradalmár” Chaplinról, Lukács Hugó (Ady orvosa) pszichológiai témájú írásait, Komlós Aladár kitűnő könyvismertetéseit, (Füst Milán, Karinthy), Kéri Pál szatirikus írásait, Hajnal Jenő Mikes Kelemen-i

¹⁸ BMU 1923. máj. 27. Hitler. Legális és illegális reakció. — A parasztlak. — A bajor antiszemitizmus lelke. München.

¹⁹ POLÁNYI Károly: *A berlini fajvédők*. — BMU 1923. jún. 21.

²⁰ *A kampóskeresztesek harci dala*. — BMU 1923. jún. 12.

²¹ GÖMÖRI Jenő Tamás: *Egy kisváros tragédiája. Ady Endre hatása a szlovák kultúrára*. — BMU 1923. máj. 8.

²² *Hajza Bartók ellen*. — BMU 1923. máj. 9.

számúzetés-leveleit (később Fényes Samu *Diogenesében* folytatta a sorozatot), Gáspár Endre Yeats-fordítását, beszámolót az ÉK első matinéjéről, Strindberg Emberi jogok című (könyv alakban még meg nem jelent) írását, Barta Lajos *Az új ember és az új költő* című ismertetését Antal János és Becski Andor verseskötetéről.

De a munkatársakat lassanként továbbsodorta a történelem. A szeptember 16-i számban a szerkesztőség még egy utolsó felhívással fordult a BMU barátaihoz, Károlyi, Jászi és Szende aláírásával, segítséget kérve „a magyar októberi forradalom egyetlen napilapjának” megmentéséért. Novemberben még Kéri Pál beszámol a „német fehérterror”-ról, részleteket közölnek Károlyi emlékirataiból; december 13-án *Az ellenforradalom fekete mérlege* címmel számolnak be a hazai viszonyokról. Közlik Barta Lajos és Sebesi Ernő egy-egy írását, végül pedig elbúcsúznak az olvasóktól, bejelentik, hogy a BMU megszűnik. Részben a munkatársak szétszóródása, végső fokon anyagi okok miatt 1923 december közepén megszűnt a BMU, de vállalt célkitűzését, — az ellenforradalom, a terror, a fasizmus bűneinek a világ elé tárását — betöltötte.

GYÖRGYI MARKOVITS

Le Journal Hongrois de Vienne 1919—1923

Dans l'histoire d'entre les deux guerres de l'histoire de la presse hongroise de l'émigration, surtout dans la période d'après la défaite de la République des Conseils, le Journal Hongrois de Vienne (*Bécsi Magyar Újság*) a rempli un rôle considérable. C'est du février 1920 jusqu' à la moitié de 1923 qu'elle luttait contre le régime contre-révolutionnaire, la terreur, la réaction. Parmi ses rédacteurs et ses collaborateurs, le lecteur trouve un camp large des représentants excellents de la progression hongroise: des communistes et des sans-partis, des radicaux et des social-démocrates. Ceux qui étaient réunis par le but commun, par l'engagement pour la patrie, pour le peuple ouvrier, pour le progrès et par la lutte menée chaque jour contre l'inhumanité. C'étaient György Bölöni, Andor Gábor, Mihály Károlyi, Oszkár Jászi qui étaient à la tête du journal à Vienne, et ils ont reçu un secours permanent — par une voie illégale, naturellement — de la part des collaborateurs de *Népszava*, et d'autres intellectuels poursuivis comme Aurél Kárpáti, György Király, József Madzsar. Deux auteurs, Andor Gábor et József Halmi, ont présenté le monde de la terreur blanche dans des séries de documents, à la base des informations récemment obtenues de Budapest, souvent en danger mortel, poursuivis par les officiers de détachements intrus à Vienne. Les trois années extrêmement riches du journal conservent — entre autres — les écrits de Béla Balázs, Róbert Berény, Tibor Déry, Zsófia Dénes, Jenő Hajnal, Lajos Hatvany, Lajos Kassák, Béla Kóhalmi, Károly Polányi, Ruzstem Vámbéry. Le Journal Hongrois de Vienne entra en lice pour sauver la vie des commissaires de peuple hongrois, Károlyi, Jászi sollicitaient un ralliement contre la réaction internationale. Les pages du Journal Hongroise de Vienne ont été imprégnées par l'esprit d'Ady, on citait ses vers devenus adages, et on publiait des souvenirs de la plume de ses amis, de ses contemporains et de ses compagnons d'armes. Au milieu de l'année 1923, les collaborateurs se sont dispersés, quelques uns sont rentrés dans la patrie, mais la plupart d'eux ont cherché une autre station d'émigration. Mais entre 1920 et 1923, ce journal qui était le plus considérable au début de l'époque de l'émigration, a atteint son but, a dévoilé devant l'opinion publique du monde les crimes de la terreur blanche et du régime.